

Hol a helyem?

Zöld, önarckép, eszköz

László Dóra

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Építésmérnöki Kar

Építész szak, 3. évfolyam

Témavezető: Dr. Üveges Gábor, egyetemi docens,

Lakner Antal, meghívott oktató

Hol a helyem?

Zöld, önarckép, eszköz

Az elmúlt félévben született három munkám egyfajta keresés, mely bizonytalanságból, elveszettségből fakad. Ez közös bennük, de más irányba és más-más eszközökkel indulnak a keresésre. Az már kérdés, hogy végül találnak-e valamit, elérnek-e valahova, s ha igen, akkor ugyanoda érnek-e. Számít ez egyáltalán, vagy csupán maga a folyamat a cél?

Egy ilyen utazás többféle térben és időben tud játszódni. Térben a legszűkebbtől a legtágabbig terjedőt igyekeznek bejárni ezek az alkotások. Előbbinek az önarckép felel meg, mely azt a kis szeletet kutatja fizikai és szellemi értelemben egyaránt, amelynek határa saját testem. A zöld képek azokat az emberi léptékű helyeket, helyzeteket dolgozzák fel, melyekkel a közelmúltban találkoztam. A harmadik munkám, a szeparációs eszköz pedig a lehető legszélesebb külső-belső, objektív-szubjektív és horizontális-vertikális térhez való viszonyal foglalkozik.

Az utazások kapcsolata az idővel is különböző. Míg a zöld képek egészen a máig terjedő múltba tekintenek, addig az önarckép csak az adott pillanattal foglalkozik. Az eszköz pedig szinte időtlen, gondolatában átível az idő egészén, ahogy a téren is.

Minden utazásnak vannak állomásai, így ezeknek is. Három hónapos körút állomásai a zöld képek sorozata. Elmenni egy távoli országba, mindent megnézni, honvágyat érezni és hazajönni. Az önarckép úti cél. Egy hónapon keresztül kóvályogni, meg-megállni és megérkezni. A szeparációs eszköz esetében kevésbé az alkotás folyamata az utazás, inkább a használata közben járhatunk végig egy utat.

Kezdjük a leghosszabb és legkimerítőbb úttal, a zöld képekkel. Az alkotás csupán három hónapig tartott, ám a teljes folyamathoz hozzá tartozik az azt megelőző egy év. Tartalma úgy gyűlt, mint a komposztáló ládában a maradék, és amikor megérett, papírra kerülhetett. Ennek a sorozatnak öt darabja a körút öt állomása. Az első három múlt béli élményeket, helyszíneket feldolgozó jelenet. A negyedik az akkor aktuális környezetemet mutatja be, kapcsolatot létesítve a korábbiakkal. Az ötödik, egyben utolsó állomás inkább előre tekintés a jövőbe, határozott zárása a gondolatmenetnek. Ezt egyértelműen ki is mondja a rajta álló felirat. Kicsit kakukktojás emiatt ez a darab. Megálljt parancsol, új irányt vesz eszközhasználatában, kifejezőmódjában és tartalmában egyaránt.

Közös az összesben, hogy megörökítenek képzelt és valós szereplőket, tárgyakat, szagokat, színeket. Persze összemosódik képzelet és valóság egy egésszé, de azért néha

felismerhető egy-egy konkrét, természet után ábrázolt elem. Sorozattá attól válik, hogy egy a színvilág, uralkodó a zöld. Bizonyos figurák egy az egyben ismétlődnek, mások átalakulva térnek vissza. Az utolsó kép kivételével egy szerkesztésmód és eszközhasználat jellemző. Bár ez az én világom, mely nem illusztrációként készült irodalmi műhöz, mégis talán a következő történet szépen mesél azokról a furcsa összefüggésekről, amik szervezik a zöld képeket.

Egy tárcsa Bodor Ádám *Az utolsó szénégetők* című kötetéből:

A Szevan-tó közelében

A rég elült nyári hullámverés kicsi, szürke szeplős fekete kavicsokat vetett ki a Szevan-tó partjára. Nem szedegeti őket senki, pedig a szemcsés homokból messzire világítanak. Száraz hideg ereszkedett a tó fölé, az idő nem alkalmas kavicszedezésre.

Az említett kavicsok egy mélyen benyúló félsziget keleti partját szegélyezik; nem a Noraduz-félsziget ez, hanem valamelyik másik, nincs erre felé ember, aki a nevét megmondhatná.

Nincs itt a parton csak két igen komorkülsejű kutya. Nagyobbak és bozontosabbak minden eddig látott kutyánál, színük sem éppen kutyás: egyik bundája szürke, mint a fakéreg, a másiké hiénásan foltos. Tartózkodóan hunyorogva állnak a hóba és parti fűvenybe fagyott lábnyomaik mellett, nem ugatnak.

Pedig fölöttük, egy hajlatban a szimattávolság határán vércseppek sötétlenek a havon. Egy vérző fülű bárány üget a fagyos sziklák között. A félsziget gerincén mohos falú, zuzmóval takart kőszentély áll, alacsony tornyából száraz fűcsomók meredeznek; a Keresztelő Szent Jánosé, aki annyira szerette a természetet. Hajléka olyan színű, mint a környező köveké, amelyekből emelték.

A félsziget délkeleti csücskén a kovaszínű hegyfok alatt érintetlen a hó, a szélcsendben érintetlen a víz is, a tó fölött nagyon régóta fehér szélű, szürke hasú felhők állnak mozdulatlan. Óriás hegyek közé zárt víztükör fölé borul az ég, itt születik olthatatlan vágyakozás a könnyűség iránt.

Meglett férfiember néha végzetes eltökéltséggel kiülnek egy ilyen hatalmas tóra néző hegyvállra csak úgy szemlélődni. Lebegni szeretnének. Táplálékot nem vesznek magukhoz, csak kevés vajjal ízesített teát, és végtelen türelemmel várják, hogy elrenyhült testüket átjárja a hegyi levegő. Nagy ritkán aztán, úgy harminc- negyvenévi várakozás után megtörténhet, hogy egy-egy ilyen erősen lefogyott férfiember teste pusztán az erős akarástól a levegőbe emelkedik, és felhő módjára lebegve lassan elúszik az ormok fölött. Láttak ilyen hátukon röpdülő elmélyült embereket Kasmírban a Wular-tó fölött, méginkább odabenn a Jamdrog Cso és a Panggok Cso

környékén. Bizonyára egy ilyen magashegyi tó átrepülése a hatalmas türelemmel szerzett képesség próbaköve, s a kockázat mindig rettenetes: elég egy kósza gondolat, amely az akarás folytonosságát megbontja, s ezek az úszni rendszerint nem tudó, földi dolgokban járatlan személyek egyszerű csobbanással tűnnek el örökre.

Mostanság itt a Szevan-tó fölött nem láttak ilyen lebegő embereket. De ez nem jelent semmit. Valószínűleg jó pár csontváz ázik a tó kövel bélelt fenekén a sötétzöld homályban, gyenge látású, bajszos, zömök halak tapogatóznak a málladozó bordák között.

A halállományra való tekintettel itt egyébként hatóságilag engedélyezett halászat folyik, s a part menti Ahtamar vendéglő konyháján a közeli készletből különleges halpástétomot is készítenek. A pástétom várható halillata mellet enyhén egérízű is, ez kissé lehangoló. Mint ahogy az egérpástétom esetében sem kívánatos holmi halra emlékeztető zamatbeütés.

Meg is említettem a pincérnek, ha van rá mód, etessen meg valami egyébbel.

Nem is tudom, vakargatta a pincér a fejét. Talán valami berbécsfőből és berbécsbokából készült fokhagymás pörkölt még akad.

Berbécsfő és berbécsboka! Mért nem ezzel kezdte! Akkor hát ide vele, mielőbb.

Üres az Ahtamar vendéglő, csak egy magányos férfi ül távolabb poharát forgatva. Mutatóujja barna maszatos, körme alatt fekete. Biztos a meggyült vértől. Ő lehet az, aki késsel megvágta a bárány fülét, hogy rokonai homlokára keresztet rajzoljon. A bárány, fülén a megalvadt bőrzsönyös cseppekkel, most fagyott őszirózsalevelet tépdés a hó alól.

Innen az Ahtamar vendéglő ablakából ki lehet látni a sziklás félszigetre, amelynek nem Noraduz a neve. A tó vize sötétkék, az óriáshegyek fehérek, az ég égszínkék, a felhők szürkék. Leszámítva a bárány fülét, ezek mind rokon színek.

A következő úti cél az önarckép. Egy hónapig tart az út. Az állomások az előképek, összegyűjtött régi fényképek és összeírt listák magamról. Három kicsi vázlatos rajz rögzíti az arcom egy-egy részletét, vonását. Eztán egy vegyes technikás festmény a belsőre helyezi a hangsúlyt. Nemcsak szellemi, hanem biológiai értelemben is. Minden vizsgálódás csakis a jelen állapotot próbálta feltárni, nem általános jegyekkel foglalkozott. Az eddigieket összegyűrve született meg nem kevés undorral az egység, az önarckép.

A harmadik utazás, mint említettem, a szeparációs eszköz használata közben válik lehetővé. Lássuk, mi ez. Kerestem egy problémát, egy kérdést, és megpróbáltam rá válaszolni. Azt vizsgáltam, hogy milyen módszereink vannak városban, zsúfolt vagy forgalmas helyeken arra, hogy elkülönítsük magunkat környezetünkötől, a körülöttünk lévőktől. Ilyen igénynek tehet eleget, vagy biztonságérzetet nyújthat egy napszemüveg, egy fülhallgató, egy magunk mellé

lerakott táská. Sokszor elég lehet egy gesztus, mint amikor Don Quijote a fejére húzott egy borbély tálát, és onnantól a tál sisak volt, maga pedig lovag. Az eszközöm hasonlóan egyszerű, célja, hogy egy közparkban segítsen egyedül maradni.

”A középpont kiterjesztése a függőleges tengely, ami képviseli a fönt és a lent kettősséget és feszültségét. Összeköti a légrétegeket: az alsó, föld alatti (és tudat alatti, ösztön-) világot a "reál- szférán" át a felső szellemvilággal. A függőleges tengely: a szent fa, mint élet- és/vagy világfa, amit az építészetben az oszlopok és a tornyok testesítenek meg. A függőleges tengelyen közlekedni lehet: nemcsak alulról fölfelé, hanem fölülről lefelé is. Az előbbi a szellemi létállapot felé történő elmozdulást, az utóbbi viszont a süllyedést, a pokoljárást jelképezi. A függőleges tengely sokszor egyidejűleg a középpont funkcióját is betölti, illetve annak kiterjesztéseként értelmezhető."

Meggyesi Tamás: Számadás

A térszervezés szakrális szimbólumai

"A szent hely olyan terület, amely megjelölődik a közömbös térben. Egy hegycsúcs vagy egy forrás jellegéből adódóan lehet szent és az isteni jelenlét központja."

"A remeték szállása szándékosan egyszerűbb a legszegényesebb lakóhelyeknél is. Diogenész, a görög bölcs egy hordóban lakott [...] Ez az elvonulás együtt járt a vallásos rajongással, az Isten felé vezető út keresésével."

"A nomád mongolok pedig magukkal viszik világuk tengelyét, és újraalkotják azt, amikor új szállásukra szerkesztett kerek sátruk közepéről újra füst száll a tetőgyűrűn át az égbe."

"Az időbeli ismételhetőség és a térbeli sokszorozhatóság azt mutatja, hogy a szent épületek szellemi erők gyűjtőpontjai ugyan, de a középpont valamilyen mértékig bárhol és bármikor megalkotható. A középpont kiterjeszthető és reprodukálható otthon, kávéházban és buszon [...] Az embernek a saját teste is lehet szentély vagy egy középpont; a mandala például nemcsak a hindu templomok alaprajzi mintája, de szellemi támasz is [...] Ebben az értelmezésben a centrum nem épület, hanem tudatállapot vagy a kegyelem állapota."

Carolyn Humphrey- Piers Vitebsky: Építészet és vallás

Tehát az eszköz áll egy mindkét végén lyukas csőből és egy flakon vízből. Leszúrom a csövet a fűbe, teletöltöm vízzel és megvárom, amíg az lassan lecsorog a földbe.